

Henry David Thoreau: Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΥΠΑΚΟΗΣ (του Θανάση Γιαλκέτση) – Σειρά Πολιτική Ηγεσία Επικοινωνία

«Πώς αισθάνεται ένας άνθρωπος απέναντι στην αμερικανική κυβέρνηση σήμερα; Απαντώ ότι του προξενεί μεγάλη δυσαρέσκεια ο οιοσδήποτε συσχετισμός μαζί της. Μου είναι αδύνατο, για παράδειγμα, να αναγνωρίσω το πολιτικό αυτό όργανο ως δική μου κυβέρνηση...». Πολλοί Αμερικανοί θα προσυπέγραφαν σήμερα αυτή τη φράση. Τη διατύπωσε πρώτος, το 1849, ένας συμπατριώτης τους, ο Χένρι Ντέιβιντ Θορό, στο περίφημο δοκίμιό του «Πολιτική ανυπακοή» (Διεθνής Βιβλιοθήκη, 1996). Η

κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών διεξήγαγε τότε έναν αποικιοκρατικό πόλεμο ενάντια στο Μεξικό, αποτέλεσμα του οποίου υπήρξε η προσάρτηση του Τέξας, της Καλιφόρνια και του Νέου Μεξικού και η επέκταση της περιοχής στην οποία ίσχυε ο θεσμός της δουλείας.

Ο πόλεμος στο Μεξικό -όπως άλλωστε και ο πόλεμος που γίνεται σήμερα στο Ιράκ- ήταν, σύμφωνα με τον Θορό, «έργο συγκριτικά ελάχιστων ατόμων, που χρησιμοποιούν ως όργανό τους τη μόνιμη κυβέρνηση και ο οποίος κατά την έναρξή του θα έβρισκε το λαό αντίθετο». Ο Θορό αρνείται να στηρίξει μια άδικη κυβέρνηση που διεξάγει έναν άδικο πόλεμο. Και επινοεί την έκφραση «πολιτική ανυπακοή» για να εισηγηθεί την τακτική της ατομικής και συλλογικής αντίστασης στις αδικίες που

διαπράττει η εξουσία. Η πράξη που έκανε ο ίδιος ήταν απλή και στοιχειώδης, αλλά διέθετε μεγάλη συμβολική δύναμη: αρνήθηκε να πληρώσει φόρο σε μια κυβέρνηση που παραβίαζε τους πιο θεμελιώδεις κανόνες της ηθικής και του δικαίου.

Ο θορό οδηγήθηκε στη φυλακή, στο «μόνο κτίριο σε ένα κράτος σκλάβων, όπου μπορεί να κατοικήσει ένας ελεύθερος άνθρωπος διατηρώντας την αξιοπρέπειά του». Αυτός ο μοναχικός Δοκ Κιχώτης ήθελε με τη στάση του να δείξει ότι «οφείλουμε πρώτα να είμαστε άνθρωποι και μετά υπήκοοι», ότι ακόμη και ένας μόνον πολίτης μπορεί να αντιτάξει μια αντίσταση στην εξουσία, που ζητάει την υπακοή του στις άδικες αποφάσεις της.

Οι μάζες των ανθρώπων που υπακούουν τυφλά στην εξουσία και συμμορφώνονται πειθήνια στις εντολές της έχουν ουσιαστικά παραιτηθεί από την ελεύθερη άσκηση της κρίσης τους και έχουν προδώσει το ηθικό τους αίσθημα, έχουν χάσει την ικανότητά τους να διακρίνουν το δίκαιο από το άδικο, το καλό από το κακό.

Εάν το κράτος απαιτεί από τους πολίτες του να γίνουν φορείς της αδικίας προς το συνάνθρωπό τους, τότε η πολιτική ανυπακοή, η άρνηση της συμμόρφωσης, η παραβίαση του νόμου γίνεται επιτακτικό χρέος των ελεύθερων και δίκαιων ανθρώπων. Ο υπήκοος που αρνείται να συμπράξει με το άδικο κράτος γίνεται συνειδητός πολίτης. Και η στάση του αυτή, που βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας και του δικαίου, είναι στην ουσία της επαναστατική, είναι δηλαδή μια στάση που, αν διαδοθεί, είναι ικανή να μεταβάλει σχέσεις και καταστάσεις.

Γράφει ο θορό: «Όταν σε ένα έθνος, το οποίο επωμίστηκε την υποχρέωση να είναι το άσυλο της ελευθερίας, το ένα έκτο του πληθυσμού του το αποτελούν δούλοι και όταν μια ολόκληρη χώρα κατακτάται και καταληστεύεται άδικα από ένα στρατό και υποβάλλεται σε στρατιωτικό νόμο, τότε νομίζω ότι δεν είναι και πολύ πρώιμο για τους έντιμους ανθρώπους να εξεγερθούν και να επαναστατήσουν. Και εκείνο που κάνει αυτό το καθήκον ακόμα περισσότερο επιτακτικό είναι το γεγονός ότι η χώρα που καταληστεύεται δεν είναι η δική μας χώρα, ενώ ο εισβολέας

είναι ο δικός μας στρατός». Ο Θορό δικαιολόγησε την πολιτική ανυπακοή επικαλούμενος ηθικές αξίες ανώτερες από τους νόμους μιας οποιασδήποτε κυβέρνησης.

Η ιδέα της πολιτικής ανυπακοής και η ειρηνική επανάσταση που πρότεινε ο Θορό ενέπνευσαν πολλές μορφές διαμαρτυρίας και κινητοποίησης στην Αμερική και σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο Γκάντι επιχείρησε να συνδυάσει τη θεωρία και την πρακτική της πολιτικής ανυπακοής με μια φιλοσοφία που απέρριπτε την πολιτική βία. Την τακτική της πολιτικής ανυπακοής υιοθέτησε ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ και το κίνημα ενάντια στις ρατσιστικές διακρίσεις που αναπτύχθηκε στις ΗΠΑ.

Την ίδια τακτική υιοθέτησαν ο Νόαμ Τσόμσκι και τόσοι άλλοι που αντιτάχθηκαν μαχητικά στον πόλεμο του Βιετνάμ. Ο Μπέρτραντ Ράσελ πρότεινε την πολιτική ανυπακοή ως μέθοδο πάλης του φιλειρηνικού κινήματος, καθώς έκρινε ότι οι εκλογικές και δημοκρατικές διαδικασίες αποδεικνύονται ανεπαρκείς μπροστά στην απειλή που αντιπροσωπεύουν τα σύγχρονα πυρηνικά όπλα. Στο δρόμο που χάραξε ο Θορό βαδίζουν και σήμερα πολλοί Αμερικανοί πολίτες που εναντιώνονται στον άδικο και βάρβαρο πόλεμο που διεξάγεται στο Ιράκ.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ – 12/04/2003

Η πολιτική ανυπακοή είναι ένας από πολλούς τρόπους που οι άνθρωποι μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να διαμαρτυρηθούν ή να εξεγερθούν κατά αθέμιτων νόμων. Έχει χρησιμοποιηθεί σε πολλά τεκμηριωμένα μη βίαια κινήματα αντίστασης όπως στην Ινδία (η εκστρατεία κοινωνικής πρόνοιας του Γκάντι και οι εκστρατείες για την ανεξαρτησία της Ινδίας από τη Βρετανική Αυτοκρατορία), στη Νότια Αφρική στον αγώνα κατά του απαρτχάιντ, στο Αμερικανικό Κίνημα Πολιτικών Δικαιωμάτων και σε κινήματα ειρήνης παγκοσμίως. Μία από τις πρώτες μαζικές υλοποιήσεις της ήταν η μη βίαιη επανάσταση των Αιγυπτίων εναντίον της βρετανικής κατοχής το 1919.

Ο Henry David Thoreau θεμελίωσε τη μη βίαιη αντίσταση μέσα από το δοκίμιο που τιτλοφορείται «Περί Πολιτικής

Ανυπακοής», το οποίο αρχικά είχε τον τίτλο «Αντίσταση στην Αστική Κυβέρνηση». Το θεμελιώδες σκεπτικό του Thoreau αφορά την αυτονομία του πολίτη και την αντίστασή του κατά των μη ηθικών επιλογών της κυβέρνησης. Βασική σκέψη του Thoreau ήταν ότι ο πολίτης που υπακούει στις επιταγές της κυβέρνησης με μέσα όπως η καταβολή των φόρων, στην ουσία υποστηρίζει τις ανήθικες επιλογές της. Ο Thoreau εξηγεί ότι οι κυβερνήσεις τις περισσότερες φορές κάνουν περισσότερο κακό παρά καλό και γι' αυτό δε μπορούν να έχουν ηθική νομιμοποίηση αποκλειστικά και μόνο εκ του γεγονότος ότι χαίρουν της υποστήριξης της πλειοψηφίας.

Το γεγονός ότι η πλειοψηφία επιθυμεί κάτι δε σημαίνει ότι το εν λόγω μέτρο είναι ορθό και δίκαιο. Κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να «καλλιεργείται ο σεβασμός του νόμου, αλλά ο σεβασμός του σωστού και του δικαίου», σημειώνει ο Thoreau. Και προσθέτει ότι δεν υπηρετεί κανείς τη χώρα του με το να καταπιέζει την ηθική του συνείδηση και να υπακούσει στους ανήθικους νόμους. Αντιθέτως, η χώρα χρειάζεται συνειδήσεις και όχι ασυνείδητα ρομπότ.

Ο Thoreau διακηρύττει ότι είναι αληθινή ντροπή να συνδέεται ένας πολίτης με την κυβέρνηση των ΗΠΑ, καθώς αυτή υποστηρίζει το απάνθρωπο καθεστώς της δουλείας, καθώς και τον ανήθικο Μεξικανο-Αμερικανικό Πόλεμο. Κατά συνέπεια, καλεί τους πολίτες να μην περιμένουν απαθείς να τους δοθεί η ευκαιρία να ψηφίσουν για μια δίκαιη κυβέρνηση, διότι το «να ψηφίζεις για τη δικαιοσύνη, είναι το ίδιο αναποτελεσματικό με το να εύχεσαι για δικαιοσύνη». Αυτό που πρέπει να κάνει ο πολίτης σύμφωνα με το Thoreau είναι να εξασκεί τη δικαιοσύνη, με το να μη συνεργάζεται με την αδικία.

Με απλά λόγια

Η πολιτική ανυπακοή είναι η άρνηση ενός ή περισσότερων ατόμων απέναντι στην τήρηση ορισμένων νόμων, απαιτήσεων και εντολών της κυβέρνησης, ή μιας δύναμης κατοχής, χωρίς να καταφεύγουν στη σωματική βία. Είναι πρωτοβάθμια τακτική της μη βίαιης αντίστασης.

Ο Μαχάτμα Γκάντι περιγράφει τους εξής κανόνες, την περίοδο που ήταν ηγέτης στον αγώνα της Ινδίας για την ανεξαρτησία:

1. Ένας πολιτικός αντιρρησίας δεν εκφράζει ποτέ την οργή του.
2. Μερικές φορές μπορεί να χρειαστεί να υποστεί την οργή του αντίπαλου.
3. Με τον τρόπο αυτό θα αποδεχθεί τις επιθέσεις από τον αντίπαλο, ποτέ όμως δεν θα προβεί σε αντίποινα.
4. Όταν κάποιο μέλος της αρχής προσπαθήσει να συλλάβει έναν πολιτικό αντιρρησία, αυτός θα υποβληθεί οικειοθελώς στη σύλληψη, και δεν θα αντισταθεί στην κατάσχεση ή την αφαίρεση της περιουσίας του, όταν αυτή επιδιώκεται να κατασχεθεί από τις αρχές.
5. Αν δε ένας πολιτικός αντιρρησίας έχει στην κατοχή του κάποια περιουσιακά στοιχεία ως διαχειριστής και φύλακας, θα αρνηθεί να τα παρατήσει, έστω και αν κατά την υπεράσπιση αυτή θα μπορούσε να χάσει τη ζωή του. Ποτέ, όμως, δεν θα προβεί σε αντίποινα.
6. Στα αντίποινα περιλαμβάνονται και οι βωμολοχίες και οι βρισιές.
7. Κατά συνέπεια, ένας πολιτικός αντιρρησίας δεν προσβάλλει ποτέ τον αντίπαλό του, και δεν λαμβάνει μέρος στις πρόσφατα επινοημένες κραυγές οι οποίες είναι αντίθετες προς το πνεύμα της *ahimsa*.
8. Ένας πολιτικός αντιρρησίας δεν μπορεί να χαιρετά τη σημαία του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά δεν θα προσβάλλει αυτή ή τους δημόσιους υπαλλήλους, Άγγλους ή Ινδούς.
9. Αν κατά τη διάρκεια του αγώνα κάποιος προσβάλλει τέτοιο υπάλληλο ή επιτεθεί εναντίον αυτού, ένας πολιτικός αντιρρησίας υποχρεούται να προστατεύσει τον εν λόγω υπάλληλο ή υπαλλήλους από την προσβολή ή την επίθεση ακόμη και με κίνδυνο της ζωής του.

Μπορείτε να διαβάσετε το δοκίμιο στα αγγλικά: **Civil Disobedience**

Originally published as “Resistance to Civil Government”
By Henry David Thoreau – 1849 – with annotated text **Thoreau
Reader: Home**

Στα ισπανικά:

Desobediencia Civil – Spanish translation by Hernando Jiménez
“Civil Disobedience” in three parts: One – Two – Three
<http://thoreau.eserver.org/civil.html>

Στα ελληνικά το δοκίμιο έχει κυκλοφορήσει από τους εκδοτικούς οίκους:

Χένρι Ντέιβιντ Θορό,
«Πολιτική ανυπακοή»
Διεθνής Βιβλιοθήκη, 1996

Πολιτική ανυπακοή. Ζωή χωρίς αρχές. Περπατώντας.
Walking. Civil Disobedience. Life Without Principle
Thoreau Henry David
Παπαδοπούλου Σύλβια
Διεθνής Βιβλιοθήκη
Έτος έκδοσης: 2007

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΥΠΑΚΟΗ
Χένρι Ντέιβιντ Θορό
Έτος Έκδοσης: 2008
Εκδότης: Ερατώ

Πηγή: ΕΥΠΛΟΙΑ

(Φωτό: wikimedia)